

Розгляд герба в контексті Магдебурзького права, впливу Волинської геральдичної традиції та релігійно-культурних символів, таких як "проквітлий хрест", дозволяє глибше зрозуміти його походження та значення.

Отже, герб Вінниці постає унікальним свідченням культурного обміну, символом автономії та історичної спадкоємності. Подальше дослідження його елементів і впливів дає змогу краще усвідомити роль міста в історії Поділля та України загалом, а також зберегти й популяризувати його культурну спадщину.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Chrząński, Teodor. Tablice odmian herbowych Chrząńskiego. (1909)
2. Kasper Niesiecki, Herbarz polski Kaspra Niesieckiego S.J., Breitkopf i Haertel, (1839)
3. Szymon Okolski. Orbis Polonus: Tom 1. (1641)
4. Wacław Potocki, Poczet Herbow Szlachty Korony Polskiej y Wielkiego Xięstwa Litewskiego ... Tudzież, Stárożytność Domow: Rodowitość Familiei: ... zwięzłym opisiuie wierszem, (1696)
5. Лукомський В. Модзалевський В. Малоросійський Гербовник (1914)
6. Матеріали про Товарні пломби (дорогичинські) Київської Русі. Режим доступу: <http://uht.org.ua/forum/viewtopic.php?f=48&t=101>
7. Музей Вінниці показав найдавніше зображення герба міста. Режим доступу: <https://vitatv.com.ua/misto/muзей-vinnitsi-pokazav-naydavnishe>
8. Отамановський В. Д. Вінниця в XIV-XVII // Вінниця : Вид-во "Державна друкарня", 1927. С. 200
9. Савчук Ю. К. Герби міста Вінниці: традиція та сучасність // «Подільська старовина», 1993. С. 175 – 186
10. Стрельник О. О. Символ проквітлого хреста на підвісках давньоруського часу / Ольга Олександрівна Стрельник // Археологія. 2015. № 2. С. 57–67.

Микола Білик

З ІСТОРІЇ С. БАБИН ІЛЛІНЕЦЬКОЇ МТГ ВІННИЦЬКОГО Р-НУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ (з найдавніших часів до початку 20 ст.)

Анотація: У статті висвітлено багату історичну спадщину села Бабин, розташованого в Іллінецькій міській територіальній громаді Вінницької області. Зображено період від заснування в XVI столітті до початку XX століття, за цей час село пройшло через численні етапи свого розвитку, включаючи володіння роду Янчинських, створення фортеці княгині Корецької та період Хмельниччини. Розвиток Бабина в середині XIX століття, завдяки родині Ярошинських, зробив його важливим економічним і культурним центром регіону, що має велике значення для збереження національної ідентичності та спадщини України.

Ключові слова: Бабин, історія, козацтво, Ярошинські, цукроваріння.

Mykola Bilyk

FROM THE HISTORY OF THE VILLAGE OF BABYN, ILLINETSKA MTG, VINNYTSIA DISTRICT, VINNYTSIA REGION (from ancient times to the beginning of the 20th century)

Abstract. *The article highlights the rich historical heritage of the village of Babyn, located in the Illinets urban territorial community of Vinnytsia region. The period of its foundation in the 16th century to the beginning of the 20th century is depicted, during which time the village went through numerous stages of its development, including the possession of the Yanchynsky family, the creation of the fortress of Princess Koretskaya and the period of Khmelnytsky Uprising. The development of Babyn in the mid-19th century, thanks to the Yaroshynsky family, made it an important economic and cultural center of the region, which is of great importance for the preservation of the national identity and heritage of Ukraine.*

Keywords: Babyn, history, Cossacks, Yaroshynsky, sugar refining.

Село Бабин, розташоване в Іллінецькій міській територіальній громаді Вінницького району Вінницької області, має багатий історичний спадок, який відображає специфіку життя українського села від його заснування до початку XX ст. Дослідження цієї історії є важливим для збереження національної ідентичності, адже в умовах урбанізації та сучасних викликів, пов'язаних із російсько-українською війною, особливості розвитку та збереження культурного надбання таких населених пунктів допомагають глибше зрозуміти процеси, що формували українську спадщину та самосвідомість упродовж багатьох століть.

З початку XVI ст. до 1608 р. с. Бабин належало волинському роду Янчинських і вперше згадувалося в письмових джерелах як їхня приватна власність. У 1608 р. Олександр Янчинський продав село княгині Ганні Іоакімівні Корецькій з роду Ходкевичів, яка збудувала тут фортецю, позначену на карті Гійома Боплана 1650 року. Припускається, що фортеця займала територію стародавнього городища площею понад 1000 м² поблизу храму, де в середині XIX ст. археологи знайшли залишки оборонних споруд. Між 1885–1890 рр. тут було виявлено скарб із талерами, польськими срібними монетами та бронзовою поясною пряжкою XVII ст. У 1629 р. в Бабині, який входив до Брацлавського воеводства, було три церкви та 603 дими [1, с. 244; 2, с. 48; 3, 4, с. 14].

За Хмельниччини (1648–1657 рр.) Бабин був сотенним містечком Кальницького полку. Сотню, що існувала з 1649 до 1653 р., очолював сотник Гнат, і вона налічувала 100 козаків. У 1653 р. польські війська під командуванням Стефана Чернецького спалили містечко, після чого вцілілі мешканці втекли. За переписом 1664 р. населений пункт не згадувався [4, с. 33; 1, с. 244; 2, с. 48].

Відродження Бабина після війни середини XVII ст. тривало десятиліттями, але село так і не повернуло свій попередній статус. За Андрусівським перемир'ям 1667 р. ці землі залишилися під владою Речі Посполитої, а після ліквідації козацтва на Правобережжі вони ще майже на століття закріпилися за польськими магнатами. З кінця XVII ст. Іллінці, а відтак і с. Бабин, належали вінницькому старості Казимиру Ліщинському, але на початку XVIII ст. землі перейшли до родини Любомирських, які володіли ними до 1748 р. У цей час через судові спори та напади гайдамак власниками цих земель стали Санґушки. З 1748 р., через молодий вік Ієроніма Януша Санґушка, маєтками керувала його мати Барбара з Дуніних. На 1775 р. у володінні Санґушків було 17 сіл, включно з Бабином. На початку XIX ст. родина Санґушків продала Бабин і прилеглі землі спольщеній українській родині Ярошинських, відомій як землевласники, промисловці та банкіри [2, с. 48; 1, с. 191-193].

На початку XIX ст. Бабин став власністю родини Ярошинських. Донька Ієроніма Санґушка продала село Антонію Ярошинському, згодом воно перейшло до його сина Франца, а після його смерті – до внука Октавія. У цей час у селі проживало 714 православних і 35 католиків, діяла дерев'яна приходська церква, збудована за Ярошинських. У 1861 р. Октавій продав Бабин своєму брату Йосипу, який переїхав сюди з Тиврова та розпочав масштабну розбудову. Він збудував гуральню для виробництва горілки з картоплі, а західніше – цегельню з двома печами, де випалювали цеглу. Цегла з ініціалами родини («Я») збереглася до сьогодні й часто зустрічається в селі [6, с. 5; 11, с. 1; 5, с. 324].

У 1861 р. в Бабині почалося будівництво каркасних будинків для працівників та фундаменту цукрового заводу. Залізо доставляли возами зі станції Оратів, а обладнання привезли з купленого Йосипом Ярошинським заводу в селі Кабатня. Монтажем устаткування керував англійський механік Георг Далін, якого запросив Ярошинський; він залишився працювати на заводі до кінця життя. У 1862 р. цукроварня запрацювала з капіталом у 600 тис. карбованців. Головним інженером був М. Цеховський, механіком — Г. Далін, хіміком — І. Круликовський, бухгалтером — М. Ганський. Завод належав родині Ярошинських, а директором-розпорядником був В'ячеслав Йозефович Ярошинський. На заводі працювало 485 робітників у дві зміни по 12 годин. Було встановлено чотири парові машини, які працювали від восьми котлів на антрациті («Лішбейн» і «Ланкаш»), із загальною потужністю двигунів 306 кінських сил. У перший рік роботи вироблено 340 955 пудів (близько 5 455 тонн) цукру-піску [7, с. 2-4].

Через рік після запуску цукрового заводу завершили будівництво садиби Йосипа Ярошинського, яка складалася з палацу і парку. Двоповерховий палац у стилі неокласицизму мав високі прямокутні вікна, пілони з гіпсованими капітелями, а парковий фасад зберіг елементи пізнього бароко. Інтер'єр вирізнявся багатством: мебльовані кімнати прикрашали численні картини на різну тематику. Навколо палацу розташовувався ландшафтний парк площею 2 га з двома

ставками та сотнями екзотичних дерев і кущів, ввезених з Європи [8, с. 159].

З року в рік цукроварня працювала, давала продукцію, від якої капітал товариства Ярошинських зростав, але ми повинні зазначити, що сталого виходу продукції не було. У 1890 р. за 117 діб роботи було отримано 220049 пудів цукру або 3614 тони [7, с. 12-13].

У 1904 р., після поділу маєтку, власником Бабина та цукроварні став син Йосипа Ярошинського, Владислав. Він значно покращив комунікації, збудувавши залізницю від станції Оратів до с. Сорока через Бабин і планував продовжити її до Іллінців, але через проблеми з землею та початком Першої світової війни будівництво було зупинено. У процесі будівництва були споруджені унікальні об'єкти, зокрема насипи з кам'яними водовідводами та кілька мостів. Станція «Ярошинка», нині «Дашівська», була побудована поблизу Бабина, але де-юре вважається окремим селом, хоча фактично не має окремого коду. Владислав також збудував гілку колії до заводу для постачання палива та вивозу продукції. Перший поїзд до Сороки пройшов у 1913 р., але через війну будівництво було припинено [7, с. 8-11].

З початком Першої світової війни в Бабині був побудований шпиталь, де спочатку працювали п'ять осіб: лікар, медсестра та три члени обслуговуючого персоналу. З 1915 р. шпиталь приймав поранених російських військових. Владислав Ярошинський, будучи полковником царської армії та патріотом, ініціював його будівництво. Згодом в цій будівлі організували школу. До цього в Бабині вже існувала церковно-приходська школа при храмі св. Параскеви. Вона була розташована в старому попівському будинку, де вчителем був дяк С. М. Бойко. В основному викладали «Божу історію» та арифметику, але учні не отримували всебічного розвитку. Після 1917 р. ситуація почала змінюватися [7, с. 11; 6, арк. 3].

Після Жовтневого перевороту 1917 р. Владислав Ярошинський лише перелякався. Завчасно відправив свою сім'ю та цінності в Польщу, а сам залишився в маєтку. Селяни почали розбирати майно з економії, але сам маєток не чіпали. Наприкінці січня — на початку лютого до Бабина прибув бронепоїзд «Червоний ураган» з кавалерією. Солдати спровокували місцевих на погром маєтку, але Ярошинського вчасно попередили. Він втік уночі до Іллінців, переодягнувшись у простий одяг і з кучером. Того ж дня він відправив кучера назад з жовніром, і після цього пана більше не бачили [7, с.17]. А наступна історична епоха то тема уже наступного нашого дослідження.

Отож, історія с. Бабин є важливою частиною культурної та історичної спадщини як Вінницької області так і України загалом. Засноване в XVI ст., село пережило багато етапів своєї історії: від володіння родом Янчинських, через створення фортеці княгинею Корецькою, до періоду козаччини та руйнацій під час Хмельниччини. Після численних змін влади та земельних конфліктів, в середині XIX ст. Бабин став частиною маєтку Ярошинських, які значно розвинули його інфраструктуру, збудувавши цукроварню, шпиталь, залізницю та садибу. Завдяки родині Ярошинських село стало важливим промисловим і культурним місцем у регіоні. І цей розвиток є важливим

для розуміння процесів формування української національної ідентичності та спадщини.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Рудник О.Г. Надсобський край – Іллінецький район. Вінниця, 2021. 386 с.
2. Бабенко І.Д. Іллінещина в глибині століть і в наш час. Іллінці, 2001. 93 с.
3. Боплан Г.Л. Карта Брацлавського воєводства. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://freemap.com.ua/karty-ukrainy/karta-boplana/karta-boplana-kvadrat-1-3/>
4. Казьмирчук Г., Казьмирчук М. Кальницький козацький полк (1648-1711 рр.). Іллінці, 2009. 98 с.
5. Похилевич Л. Оповіді про населені місцевості Київської губернії або статистичні, історичні та церковні нотатки про всі села, містечка та міста в межах губернії. Київ: У тип. Києво-Печер. лаври, 1864. 763 с.
6. Рудник О. Історія Бабинської школи. 2007. (Рукопис) 40 арк.
7. Горобець П.І. Історія Бабинського цукрозаводу, 1996. (Рукопис) 105 арк.
8. Пам'ятки історії та культури Вінницької області / Ред. кол.: Ю.А. Зінько, С.М. Василюк та ін. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. С. 158-159.

Віталій Гандзюк

ГАЗЕТА «ТОМАШПІЛЬСЬКИЙ ВІСНИК»: ІСТОРІЯ, РЕДАКЦІЙНА ПОЛІТИКА І ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИЙ ДІАПАЗОН

Анотація. У науковій розвідці досліджено історію, розвиток і сучасний стан громадсько-політичної газети «Томашпільський вісник», що розповсюджується на території Томашпільської громади Вінницької області. Розглянуто редакційну політику видання від заснування до сьогодні, з'ясовано основну проблематику і тематичну своєрідність публікацій.

Ключові слова: газета «Томашпільський вісник», періодичне видання, інформація, історія, сучасність, проблематика, тематика

Vitaliy Handziuk

THE NEWSPAPER "TOMASHPILSKIY VISTNYK": HISTORY, EDITORIAL POLICY AND PROBLEM-THEMATIC RANGE

Abstract. The history, development and current state of the socio-political newspaper «Tomashpilsky Visnyk», which is distributed in the territory of the Tomashpil community of Vinnytsia region, has been investigated in scientific research. The editorial policy of the publication from its foundation to the present has been considered, the main issues and thematic peculiarities of the publications have been clarified.